

**МОВА -
ДУША НАРОДА**

Паважаныя парафіяне

**Прапаную для Вашага глыбейшага зразуменьня
і ўжывання некаторыя літургічныя і
малітоўныя словы і іх значэньні.**

Першыя сігнальныя кнігі і малітоўнікі, выдадзеныя невялікім тыражом, якімі мы практычна і рэгулярна карысталіся і карыстаемся, удасканальваюцца і папраўляюцца.

Вельмі цяжка прадбачыць і правільна выбраць адпаведнае слова з яго значэньнем, гучаньнем і мелодыяй як для чытаньня, так і для літургічнага сьпеву.

На вялікі жаль, трэба адзначыць, што дагэтуль, да нашага часу, беларускае слова ў сьвятынях ужывалася вельмі мала. Беларуская мова толькі цяпер, у наш час, распачынае ўпершыню, за ўсю гісторыю свайго існаваньня ўжывацца ў літургіі і касьцельных тэкстах ва ўсёй сваёй красе, поўні і велічы.

Асабліва цяпер адчуваецца вялікі недахоп беларускай шматвяковай літургічнай традыцыі сьпеву і малітвы, у якіх можна было б пачэрпнуць шмат каштоўнага, беручы пад увагу патрэбы сёньняшняга часу. Таксама, моцна дае пра сябе знаць уплыў суседніх дзяржаў і іх мовы. Але расчароўваюцца не трэба, бо кожная мова жыве, яна, як жывая істота, удасканальваецца, набірае патрэбныя да канкрэтнага перыяду кожнага народу поўню і даскана-лейшую форму. **Мова – гэта душа народа.** Гісторыя вучыць, што спачатку ідзе ў заняпад і памірае мова, а за ёю марнее і зьнікае народ як нацыя, а з народам і яго культура.

Жыве мова, жыве і народ!

Ксёндз – магістр Уладыслаў Завальнюк.

Пахвалёны Езус Хрыстус.
На векі вечныя. Амэн.

1. Пахвалёны Езус Хрыстус...

Laudetur Езус Хрыстус...

Як пададзена ў малітоўніках і кнігах для навукі катэхізму.

а) **Хвала Езусу Хрысту** $\neq$ (не) **Хрыстусу**

альбо поўная форма

б) **Няхай будзе пахвалёны Езус Хрыстус.**

У Імя Айца і Сына, і Духа Сьвятога. Амэн.

2. Амэн $\neq$ (не) Аман.

Амін – гэта няўдалая форма з рускага **Аминь**.

Амэн - прынята з лацінскай мовы, традыцыі
і яўрэйскай.

Ойча наш

3. Ойча наш, **Які** ёсьць на небе.../= (не) **Каторы**...

...(з іх)? ёсьць на небе...

Які – адносны займеньнік, што злучае даданыя азначальныя, дапаўняльныя, дзейнікавыя, выказнікавыя сказы з галоўным сказам:

1) Прыгоды, **якія** пачаліся яшчэ раніцай, не скончыліся для людзей пад самы вечар. (Лынькоў)

2) Помню, я думаў пра тое, **які** дзень там, у нас, за Дняпром. (Шамякін)

3) Сустракаліся і такія, **якія** страцілі ўсякую волю

(Лынькоў)

4) **Якая** работа – такая і плата.

5) Баранку Божы, **Які** адпускаеш грахі сьвету, зьмілуйся над намі...

Баранку Божы /= (не) **Каторы** (з іх)? адпускаеш грахі сьвету, зьмілуйся над намі...

6) Дух Сьвяты, **Які** зышоў на Апосталаў...

Дух Сьвяты, /= (не) **Каторы** (з іх)? зышоў на Апосталаў...

7) Езус Хрыстус, **Які** жыве і валадарыць на векі вечныя. Амэн.

Езус Хрыстус /= (не) **Каторы** (з іх)? жыве і валадарыць...

Каторы – займеньнік:

пытальны – які іменна, які з некалькіх: **Каторы** агрэгат пойдзе першы; які па парадку пры падліку: А ты ў **каторы** клас хадзіў?

Неазначальны – не першы, не адзін: Люба вось ужо **каторую** гадзіну вучыцца ў гімназіі; паасобныя, некаторыя: **Каторыя** мужчыны дык асадзілі, гледзячы на тую канаву; які-небудзь:

У гадах жанчына, а наўрад ці ўгоніцца за ёю **каторы** малады. У польскай мове: **Który** – **які**: dom, w **którym** mieszkam,

stoi nad rzeką – дом... **які** стаіць над ракой. **Каторы:** która godzina? – **каторая** гадзіна (пытальны займеньнік – які іменная, які з некалькіх). **Які – які:** Jakie piękne miasto – **які** прыгожы горад. Ужываньне займеньніка **каторы** ў ролі злучальнага слова ў значэньні **які** з'яўляецца адначасова русізмам і паланізмам.

4. Ойча наш, Які ёсць на небе... $\neq$ (не) у небе...

на – прыназоўнік. Адно са значэньняў. Абазначэньне месца ці прадмета, на якім (на паверхні якога) знаходзіцца хто – альбо што-небудзь, адбываецца якое дзеянне.

На стала ляжаць кнігі...

Пан Бог **на небе**. Иже еси **на небеси**.

Самалёт **у** небе.

у – прыназоўнік. Ужываецца пры называньні асяродзь-дзя, у якім хто - ці што-небудзь знаходзіцца, што-небудзь адбываецца: Тапаліны пух лётае **ў** паветры. Патануць у вадзе. Самалёт ляціць **у** небе.

Птушкі ляцяць **у** небе...нябёсах; $\neq$ (не) **на нябёсах**.

Езус Хрыстус Уваскрос і ўзьняўся **на** неба...

$\neq$ (не) **у** неба.

Па-над Богам нічога няма...Ён **Усявышні, Усемагутны**.

Ён ні **ў чым** і ні **ў чымсь**, Ён не толькі **ў небе**, а **на небе**.

Ён **па-над** усім і ўсюды.

5. Ойча наш... прыйдзі Валадарства Тваё...

...прыйдзі $\neq$ (не) **Уладарства** Тваё...

Магутны Божа, **Ўладар** сусьветаў...(Арсеньева).

Усім усходне-славянскім мовам характэрна поўнагалос-нае спалучэньне **-olo-, -oro-, -ere-**.

Спалучэньне – **ла-, - ра-, - ре-, - ря** - характэрна паўднёvasлавянскім мовам:

валасы (бел.), волосы (рус.), власы (балг.);
 горад (бел.), город (рус.), град (балг.);
 бераг (бел.), берег (рус.), бряг (балг.).

Уладар –

стараславянiзм у беларускай мове. Стараславянiзмы вельмi рэдкiя ў беларускай мове. Гэта звязана з асаблівасцю ўз'янікнення ў XIX стагодз'дзі новай беларускай лiтаратурнай мовы, якая мае за аснову беларускiя народныя гаворкi. У рускай лiтаратурнай мове стараславянiзмы вельмi распаўсюджаныя, яны ствараюць цэлы лексiчны пласт, яны характэрны высокаму стылю.

Валадар –

па-над усiм i ўсiмi. **Пан Бог Валадарыць** спрадвек.

Чалавек уладар, князь, кароль **уладарыць** на зямлi часова, кiруе народам. Ёсць **уладары** яму падобныя – i царствы, дзяржавы, рэгіёны.

Пан Бог Валадарыць вечна па-над усiмi з вышыняў нябесных i Яму няма падобнага.

Уладар – улада над чымсь; няхай нават многiм, але не ўсеўладны.

6. Ойча наш... як **на небе** так i на зямлi...

$\neq$ (не) як **у небе**

Калi валадарыць **на небе**, тады валадарыць i ў небе i на зямлi i пад зямлёю.

...як на небе так i **на зямлi** $\neq$ (не) **у зямлi**.

Калi чалавек гаспадар на зямлi (як дзяржава, краiна), тады ён гаспадар i пад зямлёю, унутры, гэта: шахты, акiяны, рэкi, мiнеральныя воды i iнш.

7. Ойча наш... **Хлеб наш штодзённы** дай нам

сёння... $\neq$ (не) **хлеба нашага штодзённага**

Дзеяслоў **даць** кіруе назоўнікам, патрабуе, каб назоўнік стаяў у вінавальным склоне: Прынесьці добры ўраджай, плён. Ужываньне ў дадзеным сказе слова **хлеб** у форме роднага склону (хлеба нашага) будзе абазначаць не **хлеб** як сродак існаваньня, а як частку цэлага – значэньне становіцца вельмі канкрэтным, завужаным.

Мы просім **хлеб**, а не булку **хлеба** – гатовага.

Хлеб – ежу, якую трэба здабыць, зарабіць у поце чала. Зарабляюць **на хлеб** цяжкай працаю, а не на булку хлеба, якую трымаеш у руцэ. Малітва да Бога: дай нам розум, волю, здароўе. Просячаму Бог дапамагае, каб мы добрай і сумленнай працай пракармілі сябе, сям’ю і народ.

На хлеб – у дадзеным выпадку мае значэньне „існаваньне”, каб жыць паўнацэнным жыццём на зямлі.

Хлеб для ўсіх нас, дарослых і малых, здаровых і хворых, бедных і багатых. Каб адны не ленаваліся працаваць, а іншыя, маючы сумленьне, дзяліліся з бліжнім хлебам – міласэрнасьцю, якая бярэ пачатак з веры, а яшчэ каб іншыя былі ўдзячныя і маліліся за дабрачынцаў.

Хлеб духоўны, а менавіта, малітва, вера і добрыя ўчынкі, спрыяюць вернікам з’яўленьню хлеба штодзённага на сталі для сям’і. Чалавек, які мае веру і любоў да Бога і бліжняга, тады дзякуючы гэтаму духоўнаму хлебу, веры, ён ужо жыве ў Богу і дзейнічае для свайго збавеньня.

8. Ойча наш... збаў нас ад злога.

=/= (не) **захавай** нас ад злога.

Езус Хрыстус **Збаўца** сьвету...

=/= (не) **Захаваўца** сьвету.

Збавіць – назаўсёды і ад усяго, на вякі ад пекла і сьмерці. Такая вялікая моц і сіла належыць толькі Богу.

Захаваць можна на якісь час, нават найдаўжэйшы, але гэта толькі працяг якогась часу.

Выбавіць можна ад чагосьці, ад небясьпекі часовай, але не назаўсёды.

9. Ойча наш... збаў нас ад злога ... =/= (не) **ад ліхога**.

ад ліхога (лешы – назва) страх, пугала, людская фантазія ў байках.

Злы дух – ёсьць злы дух, д'ябал, шатан.

„Хворых аздарўляйце, пракажонных ачышчайце, памерлых уваскрашайце, **злых духаў** выганяйце.”

настаўляе Апосталаў Езус Хрыстус. *Мц.10.8.*

Вітана будзь, Марыя

10. **Вітана будзь, Марыя...** =/= (не) **Вітай, Марыя**

=/= (не) **Завітай, Марыя**

=/= (не) **Прывітана будзь,**

Марыя

11. Вітана будзь, Марыя.. **Пан** з Табою =/= (не) **Госпад**.

Гасподзь Бог - Пан Бог.

Госпад – Пан.

У дадзеным канкрэтным выпадку слова **Пан, Пан Бог** калі гэты зварот ужываецца ў набажэнствах, а таксама скіраваны ў малітве і выключна да Усявышняга, зусім

не абазначае слова **таварыш, спадар, багаты пан-кулак,**

гаспадзін ці нават **шаноўны пане**.

У малітвах мы заўсёды молімся: **Найсвятцейшая Панна Марыя, Дзева – Багародзіца, маліся за нас! Але, калі мы проста звяртаемся да чалавека са словамі – шаноўны пан (шаноўная пані), што ў гэтым слове дрэннага?**

12. Вітана будзь, Марыя...Пан з Табою, Блаславёна Ты.

≠/≠ (не) Благаславёна

Не варта ўжываць словы **благаславёны, благаславі** (гэта русізмы), бо нельга **блага** славіць ані Пана Бога, ані чалавека. У беларускай мове слова “**благі**” мае значэнне-не нядобрае; нясе адмоўную энергію: **благая** звестка, **блага** – кепска, дрэнна, нядобра, а ў рускай мове „**благі**” „**благая вест**” гэтае слова нясе добрае значэнне, пазітыўную энергію.

Што на беларускай мове **блага**,

тое на рускай мове **добра**.

Што на рускай мове **добра**,

тое па-беларуску **блага, нядобра**.

Немэтазгодна ўжываць словы **багаславёны, багаславі**,

бо гэта зварот да Бога, не можна прасіць Бога, каб Ён **багаславіў** Сам Сабе.

Усемагутны вечны Божа, няхай будзе **блаславёнае** Імя

Тваё Сьвятое ўсімі народамі...

≠/≠ (не) багаславёнае Імя Тваё Сьвятое ўсімі народамі. Самім Богам слаўленае Яго Імя. Славіць самога сябе.

13. Вітана будзь, Марыя...Пан з Табою, Блаславёна

Ты... ≠/≠ (не) Дабрадатная.

Слова **Дабрадатная** мае тут зусім іншае значэнне.

Веру ў Бога

14. Веру ў Бога Айца Усемагутнага, Творцу неба і зямлі...
 != (не) Стварыцеля неба і зямлі...

Слова **Стварыцель** у беларускай мове няма. Слова „Стварыцель”, калі адносіцца да Пана Бога, то мае неканкрэтнае значэнне, г.зн. прыніжае годнасьць Бога. Таму не характэрна яго ўжываць да Пана Бога.

Творца стварае, Ён з нічога прызваў да існавання ўсёбачнае і нябачнае, Яго адзіная бязьмежная сьвятая воля. Чалавек стварае што-небудзь з гатовага матэрыялу празвытворчасць, дзякуючы абставінам, магчымасьцям і здольнасьцям.

Пан Бог **Творца** ўсяго бачнага велічнага, матэрыяльнага Сусьвету і нябачнага цудоўнага, духоўнага. Пан Бог ёсьць **Творца**, Вечны, Валадар усяго і заўсёды.

15. Веру ў Бога Айца Ўсемагутнага... і ў Езуса Хрыста,
 Які стаў Чалавекам... != (не) Целам...

Учалавечаньне != (не) **Уцелаўленьне** (Уцяленьне).
 Езус стаў чалавекам – **Учалавечаньне**.
 І прыняў **Цела** з Дзевы Марыі.

16. Трэцяга дня Уваскрос...
 != (не) **Зьмёртвыхпаўстаў**.

Уваскрашэньне != (не) **Зьмёртвыхпаўстаньне**.
Зьмёртвыхпаўстаньне – гэта варварызм. Варварызмы – гэта чужыя словы, якія звычайна ўжываюцца пры апісаньні чужаземных звычаяў, побыту, для стварэньня мясцовага

каларыту. У дадзеным выпадку – гэта словаўтваральны варварызм. Узятая польскае слова „**Zmartwychwstanie**” і перакладзена па частках на беларускую мову. Такое слова не фіксуецца ніводным слоўнікам ні літаратурнай мовы, ні дыялектычным. У беларускай мове няма падобных словаўтваральных мадэляў. Ёсць слова **Уваскрэшэнне**.

17. Касьцёл Каталіцкі... != (не) Касьцёл „Польскі”

Грэцкае ці лацінскае слова „**Katolika**” абазначае Каталіцкі, Паўсюдны, Сусветны, „**Вселенский**”.

Той, хто называе Касьцёл **польскім**, ці так думае, не-ведае нічога ані пра веру, ані пра гісторыю хрысціянства. Гэта абраза веры і Самога Хрыста, так спецыяльна і мэтанакіравана гавораць сатаністы і бязбожнікі, ворагі Хрыста.

Падбухторваюць і ўзбаламучваюць простых людзей-вернікаў як праваслаўных і каталікоў, так і малаверных, пашыраючы і сеючы нянавісьць (вражду) паміж імі. ”Дели и властвуй!” няпісаны закон ворагаў Езуса Хрыста і ўсяго што Божае. Хрыстус, Сын Божы, заснаваў Касьцёл на фундаманьце Апосталаў кажучы:

“Ідзіце па ўсім сьвеце і прапаведуйце Евангелье ўсялякаму стварэньню!” *Мк. 16. 15.*, заахвочвае Езус Апосталаў. Як разумееш гэтыя словы Хрыста, ты?

Гэтае заданьне і пасланьніцтва азначае: Паўсюдны Касьцёл ці Каталіцкі, ці Вселенский навучайце ўсе стварэньні, хрысціянчы іх у Імя Айца, і Сына, і Духа Сьвятога.

Як бачым, Хрыстус заснаваў Касьцёл у Ерусаліме, на Галгофе, а не ў польскай Варшаве.

18. Узьнясеньне на неба != (не) Унебаўшэсьце

- гэта размоўнае слова.

Езус Хрыстус **узьнёсся на неба**.

Езус Хрыстус **узышоў на неба**.

19. Велікоднікі і валачобнікі словы сінонімы.

(лепш - **Велікоднікі**)

Велікоднікі, гэта людзі, дзеці і моладзь, якія ў Велікодныя Сьвяты наведваюць дамы вернікаў, сьпяваючы песьні на хвалу Уваскрослага Хрыста.

Яны таксама вьступны Велікоднай радасьці, усьлаўляюць Вялікдзень.

Яны не валочацца, а велічаюць **Веліч Боскай Моцы**.

Валачобнікі – народнае.

20. Баранку Божы, Які адпускаеш грахі сьвету, адары нас спакоем. != (не) супакоем.

Слова **супакой** падаецца слоўнікам, як сінонім слова **спакой**. Ураўнаважанасьць, фізічнае і душэўнае супа-каеньне. Вечны спакой – сьмерць, мёртвы спакой цішыня. Глыбока веруючы чалавек, у душы якога пануе ласка і спакой Божы, можа добра паўплываць і **супакоіць** людзей, якія аказаліся ў бядзе.

Супакойся ты са сваімі нараканьнямі і вярні **спакой** у сваё сэрца.

Слова **супакой** нясе ў сабе дзейнасьць і накірунак, а слова **спакой** азначае сталы стан.

21. Праз Хрыста, з Хрыстом і ў Хрысьце...

!= (не) Праз **Хрыстуса**, з **Хрыстусам** і ў **Хрыстусе**...
 гэта паланізм. Слоўнік падае:

Хрыстом Богам прашу.

Як у Хрыста за пазухай.

Праз **Хрыста** Пана нашага. Амэн.

22. **Хрысьце** пачуй нас, **Хрысьце** выслухай нас.

!= (не) **Хрыстэ** пачуй нас, **Хрыстэ** выслухай нас.
О Хрысьце, Божа наш.

У беларускай мове характэрна чаргаваньне напр:

г–з, к–ц, т–ц, а таксама тут і ўплыў памякчэньня.

Хрыстус $\neq$ (не) **Хрыстос**.

Хрыста $\neq$ (не) **Хрыстуса**.

Хрысту $\neq$ (не) **Хрыстусу**.

З Хрыстом $\neq$ (не) **з Хрыстусам** $\neq$ (не) **с Хрыстом**.

О Хрысьце! $\neq$ (не) **о Хрыстусе!** $\neq$ (не) **о Хрысте!**

23. Зьвеставаньне $\neq$ (не) **Благавешчаньне**

Анёл Панскі **зьвеставаў** Паньне Марыі

І пачала ад Духа Сьвятога...

Анёл Панскі $\neq$ (не) **Благавешчаў**.

Слова **Благавешчаньне** – русізм, як і слова **благаслаўленьне** ці **благаславеньне**. Яго ўжываць не варта па той жа прычыне: атрымліваецца, што **Благавешчаньне** – гэта абвяшчэньне нядобрай навіны.

Можна ўжываць слова **Дабравесьце**.

Арханёл Габрыэль, Паньне Марыі вестку **зьвеставаў**.

Зьвесткі, а не „извещение”... **Зьвеставаньне**.

24. Анёл Панскі... І Слова стала целам і жыло сярод нас.

$\neq$ (не) **А Слова** ...

25. Анёл Панскі... І Слова стала целам і **жыло** сярод нас

$\neq$ (не) і **пасялілася** сярод нас.

26. Божае Нараджэньне $\neq$ (не) **Ражаство**

$\neq$ (не) **Каляды**.

Ражаство - няўдалая форма перакладу з рускай мовы

Рождество на беларускую мову.

Каляды, гэта перыяд Божага Нараджэньня, (ад 25.X!! да 6.01.) а не само сьвята Божага Нараджэньня, якое

сьвяткуецца ўсім хрысьціянскім мірам два дні: 25 і 26 сьнежня.

27. Гэта Слова Божае. $\neq$ (не) **Вось** Слова Божае.
Слова **вось** – прастамоўнае.

28. Спавядаюся Богу Ўсемагутнаму...

$\neq$ (не) спавядаюся **да Бога Ўсемагутнага...**

Я прызнаюся Пану Богу ў сваіх грахах (спавядаюся ці малюся), а не да Пана Бога.

29. Памаліцца за мяне Пану Богу нашаму

$\neq$ (не) памаліцца за мяне **да Пана Бога нашага.**

Я малюся і сьпяваю **Пану Богу** на хвалу,...

а $\neq$ (не) **да Пана Бога** на хвалу.

Мы выказваем ў малітве **Пану Богу** свае беды,

а $\neq$ (не) **да Пана Бога** свае беды.

Я аднойчы **зьвярнуўся да Пана Бога** з гарачай просьбаю і **маліўся Богу** рэгулярна ўсе наступныя дні.

30. Памолімся. (будучы час)

Молімся. (цяперашні час) словы сінанімы.

Слова: **Памолімся** гэта заклік да малітвы ў самым пачатку набажэнства.

Слова: **Памолімся** абазначае прызыў, заклік адставіць ўсе абавязкі, якія выконвалі дагэтуль, пакінуць усё на якісьці час і распачаць малітву ці набажэнства.

Перад тым, як распачаць працу, **памолімся** і папросім Божага **блаславеньня.**

Пасьля працы мы **памаліліся** і падзякавалі Добраму Богу за **здароўе і добрае надвор'е.**

Слова **Молімся** гэта заклік да далейшага малітоўнага

чування ў прапэсе малітвы іі набажэнства.

Маліцесья, браты і сёстры, каб маю і вашу ахв'яру прыняў Бог Айцец Усемагутны. (тэкст у часе Сьв. Імшы).

31. Гэта Баранак Божы, Які адпускае грахі сьвету.

=/= (не) Гэта Ягнё Божае, Каторы адпускае грахі...

32. Перадайце бліжняму знак спакою.

=/= (не) Пажадайце бліжняму знак спакою.

У часе Сьвятой Імшы сьвятар чытае малітву-просьбу аб спакоі, пасля якой **перадае** спакой Божы прысутнаму народу заахвочваючы іх, каб яны гэты Дух Божага спакою **перадалі** бліжнім. Не **жадалі** спакою, а менавіта **перадалі** той дух спакою, які атрымалі ад Усявышняга праз сьвятара. **Жадаць** можна ад сябе і сваё, а **перадаць** можна і трэба толькі тое што атрымаў, што даручана перадаць.

Поўнасьцю згодна з гэтымі нататкамі.

Вештарт Галіна Феліксаўна – кандыдат філалагічных навук,
старшы навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства імя
Якуба Коласа Акадэміі навук Рэспублікі Беларусь.

